

Görüş / Opinion

Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Öğrencilerinin Genel Profili ve Emek Piyasasına Bakışları

General Profile of Mersin University City and Regional Planning Department Students and Their Views of the Labor Market

 Ali Cenap Yoloğlu

Mersin Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mersin

Giriş

Bu çalışma, Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde, 4. Sınıf 2. Döneminde okuyan öğrenciler ile onların emek piyasasına bakış açılarını öğrenmek amacı ile gerçekleştirilen anket çalışmasından üretilmiştir. Önceden hazırlanan anket formu 2020–2021 eğitim öğretim yılı haric öğrencilere elden dağıtılmış ancak 2020–2021 eğitim öğretim yılında ise çevrimiçi gerçekleştirilmiştir. Ankete başlamadan önce öğrencilere ankete katılımın gönüllü olduğu bildirilmiş ve anonimliği sağlamak amacı ile anket formunun üzerine kendilerini tanımlayacak herhangi bir ifade yazmamaları konusunda uyarıda bulunulmuştur. Ankette hem açık uçlu sorular hem de kapalı uçlu sorular bulunmaktadır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar daha sonra tekrar kodlanarak kapalı uçlu sorulara dönüştürülmüştür. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS 20.0 kullanılmıştır.

2015–2021 döneminde toplam 118 mezuniyet aşamasına gelmiş öğrenci ile görüşülmüştür. 2019–2020 öğretim dönemi COVID-19 pandemisinin başlangıç yılı olduğu için mezuniyet aşamasındaki öğrenciler ile yeterince iletişime geçilememiş ve o yüzden yapılan anket sayısı sınırlı kalmıştır. Ancak söz konusu dönemde toplam 140 öğrenci mezun verildiği için 2015–2021 döneminde mezun olan öğrencilerin %84'ü ile görüşme yapılabilmektedir (Tablo 1).

Hem anket tasarımı hem de çalışmanın değerlendirilmesi temel olarak 6 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın değerlendirilmesi sırasında anket formundaki sıra takip edilmiştir. Öğrencilerin genel profili verildikten sonra ikinci bölümde, üniversite öncesi dönem (liseye hazırlık ve üniversiteye hazırlık) değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde, bölüm tercihi aşaması gözden geçirildikten sonra dördüncü bölümde, üniversite dönemi ele alınmıştır. Son iki bölümde ise sırasıyla çalışma yaşamına dönük beklentiler ve son olarak da öğrencilerin şehir ve bölge planlama eğitimine dönük değerlendirmeleri vurgulanmıştır.

Öğrencilerin Genel Profili

Anket çalışması yapılan öğrencilerin yaklaşık %70'ini kız öğrenciler oluştururken %30'unu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Genel olarak bölüm öğrencilerinin çoğunluğunun kız öğrencilerden oluşmasına bağlı olarak ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunu da kız öğrenciler oluşturmaktadır. Son zamanlarda şehir ve bölge planlama öğrencilerinin genelde kız öğrenciler tarafından tercih edildiği bir gerçektir. Bu durum ya şehir ve bölge planlama mesleğinin, kadınların daha kolay icra edebileceği bir meslek olarak algılanmasından kaynaklanmakta ya da iş imkânları ve gelir düzeyi düşünüldüğünde meslek, bir erkeğin (aile reisi sıfatıyla) evini geçindirecek kadar gelir yara-

Makaleye ait tablolar, makale sonuna appendix olarak eklenmiştir.

Geliş tarihi: 15.03.2022 Kabul tarihi: 30.05.2022
Online yayımlanma tarihi: 23.06.2022
İletişim: Ali Cenap Yoloğlu
e-posta: acyologlu@mersin.edu.tr

 TMMOB
Şehir Plancıları Odası

tabilecek bir uğraş olarak algılanmadığı için erkeklerin başka meslekleri tercih etmesinden kaynaklanmaktadır (Tablo 2).

Mezuniyet aşamasındaki öğrencilerin okuldaki kaçınıcı yılları oldukları incelendiğinde yaklaşık 1/6 ile 1/5 arasında bir oranının yıl uzattığı görülmektedir. Bu durum şehir ve bölge planlama bölümlerinde verilen eğitimin içerik ve iş yükü olarak yoğun olmasıyla ilişkilendirilebilir (Tablo 3).

Öğrencilerin lise eğitimini hangi bölgede tamamladığı incelendiğinde; lise eğitimini Güneydoğu Anadolu'da tamamlamış öğrencilerin %42, Akdeniz bölgesinde tamamlamış öğrencilerin ise %36 oranında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Mersin Üniversitesi ŞBP bölümünü ulusal değil bölgesel bir bölüm olarak yorumlamak daha doğru görünmektedir (Tablo 4).

Öğrencilerin 2/3'ü Anadolu ve Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu olduğunu bildirirken %30'u da düz lise mezunu olduğunu bildirmiştir. Benzer şekilde öğrencilerin %96,6'sı da kamu (normal ve yatılı) okulundan mezun olduğunu belirtmiştir (Tablo 5, 6).

Liseye Hazırlık Dönemi

Öğrencilerin yaklaşık %95'i (111/118) gitmek istedikleri lise için sınava girdiklerini ifade etmişlerdir. Lise için sınava girdiğini belirtenler arasında bu sınav için ön hazırlık yaptıklarını belirtenlerin oranı %95'tir (105/110). Sınava girmeden önce ön hazırlık yaptığını belirten öğrencilerden sadece %8,6'sı kendi başına hazırladığını (9/105) ve geri kalanı (96/105) ise bu sınav için bir şekilde dışarıdan destek aldığını belirtmiştir. Buna bağlı olarak öğrencilerin yaklaşık %90'ı (92/105) bu ön hazırlık için ücret ödediklerini belirtirken, ücret ödendiğini belirten öğrencilerin %90'ından fazlası bu bedelin aileleri tarafından karşılandığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla öğrenciler için emek piyasasına hazırlığın daha lise öncesi dönemde başladığı söylenebilir (Tablo 7–11).

Üniversiteye Hazırlık Dönemi

Öğrencilerin yaklaşık tamamı (117/118) üniversite sınavına girmeden önce bir ön hazırlık yaptıklarını bildirmişlerdir. Sınava girmeden önce ön hazırlık yaptığını belirten öğrencilerden sadece %1,7'si kendi başına hazırladığını (2/116) ve geri kalanı (114/116) ise bu sınav için bir şekilde dışarıdan destek aldığını belirtmiştir. Öğrencilerin %97'si (112/116) üniversite sınavına ön hazırlık için para harcadıklarını belirtirken, üniversite sınavına hazırlık için para harcadığını belirtenlerin %92'si (103/112) bu bedelin aileleri tarafından karşılandığını belirtmişlerdir. Buna göre lise dönemi öncesinde başlayan emek piyasasına hazırlık lise sonrası ve üniversite öncesi dönemde de devam etmektedir (Tablo 12–15).

Üniversite/Bölüm Tercih Dönemi

Öğrencilerin 1/4'ünden fazlası bölümü 1. Sırada tercih ettiklerini belirtirken, yarısından fazlası ise bölümü ilk 3 sırada ter-

cih ettiklerini bildirmiştir. Bölüm tercih edilirken etkili olan faktörler 2/3 oranında bölümün kendisi, 1/6 oranlarında ise eğitim dili ve üniversite olarak belirmektedir (Tablo 16, 17).

Öğrenciler üniversite tercihlerini yaparken ilk iki sırada, en çok ailelerinin ve gittikleri dershanelerde çalışan hocalarının görüşünü aldıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte yazılı ve görsel medyada yer alan haberler üçüncü sırada öğrencilerin tercihlerini şekillendiren unsur olarak ön plana çıkmaktadır (Tablo 18).

Öğrencilerin yarısı, ailelerinin üniversite/bölüm tercihi yapma aşamasında tercihlerine müdahale ettiklerini bildirmişlerdir. Çocuklarının tercihlerine müdahale eden aileler için birinci gerekçe onların kolay iş bulabilmesi iken, ikinci gerekçe ise maddi zorluklardır. Ailelere göre eğitim maliyetlerinin (konaklama, beslenme, ulaşım vb) uygun olması ve bunlara ek olarak ailenin yaşadığı kente (eve) yakın olması bölüm ve üniversite tercihini şekillendiren önemli unsurlardan bazılarıdır (Tablo 19, 20).

Üniversite Dönemi

Öğrencilerin 1/3'ü (40/118) şehir ve bölge planlama bölümünde okumaktan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu memnuniyetsiz öğrencilerden yaklaşık %85'i (33/39) yeniden sınava girmeyi veya bölüm değiştirmeyi düşünmüştür. Yeniden sınava girmeyi veya bölüm değiştirmeyi düşünen öğrencilerin %60'ı (20/33) bu yönde bir girişimde bulunduğunu bildirmişlerdir (Tablo 21–23).

Öğrencilerin eğitim hayatları boyunca yaptıkları ortalama harcama miktarı incelendiğinde 1/3'ünün 200–400 TL, 1/3'ünün 600–1000 TL ve 1/3'ünün de 1000+ TL para harcadığı görülmektedir. Ancak öğrencilerin sadece 1/3'ü aylık harcamalarının %80–%100 arasındaki bir miktarını ailelerinin karşıladığını ifade etmişlerdir. Bununla ilişkili olarak öğrencilerin yarısı üniversite eğitimi boyunca gelir getirici bir işte çalıştıklarını bildirmişlerdir. Anket işleri, garsonluk, özel ders verme, satış-pazarlama, kasiyerlik, bölüm ile ilgili işler, ofis işleri, çağrı merkezi, web sayfası tasarımı, organizasyon işleri gibi yarı zamanlı işler öğrencilerin en çok çalıştığı alanlar olarak belirtilmiştir (Tablo 24–26).

Öğrenciler, mezuniyet sonrası iş bulmayı kolaylaştıracak faktörleri ise sırasıyla şöyle belirtmektedirler: gönüllü olarak çalışılan kuruluşlar, staj yapılan yer ve üniversite yaşamında katıldıkları sosyal aktiviteler. Dolayısıyla öğrenciler öğrencilik yıllarında dahil oldukları sosyal ağları ileriki yaşamlarında iş bulmalarını kolaylaştıracak en önemli unsurlar olarak görmektedirler (Tablo 27).

Çalışma Hayatına Yönelik Beklentiler

Öğrencilerin yaklaşık 2/3'ü kendilerini çalışma yaşamına hazır hissederken yaklaşık %29'u ise kendilerini çalışma yaşamına hazır hissetmemektedir. Öğrencilerin yaklaşık %7'si ise

çalışma yaşamı hakkında herhangi bir şey düşünmediklerini bildirmişlerdir (Tablo 28).

Öğrenciler en çok kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak ve topluma katkı sağlayabilecekleri işlerde çalışmak istemektedirler. Mesleki kariyerlerinde hızla yükselmelerine olanak sağlayacak ve çok para kazandıracak işler ise öğrencilerin 3. ve 4. sırada yer alan çalışmak istedikleri iş nitelikleridir (Tablo 29).

Öğrenciler arasında ideal çalışma alanı konusunda baskın bir seçenek ortaya çıkmamıştır. En çok tercih edilen alan bile öğrenciler arasında %50'den daha az tercih edilmiştir. Bununla birlikte ideal çalışma alanı olarak ön plana çıkan ilk üç seçenek; üniversite, özel sektördeki büyük işletmeler ve kamu sektöründeki merkezi yönetim kurumlarıdır. İkinci grupta yer alan ideal çalışma alanları ise kamu sektöründeki yerel yönetim kurumları (belediyeler) ve öğrencilerin kendilerine ait olan şirketler olarak ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin %8,5'i ise "ideal iş alanı yoktur, iş iştir" diyerek çalışma hayatına ilişkin herhangi bir beklenti içinde olmadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 30).

Öğrenciler arasında iş başvurusu yapılacak yerler arasında en baskın alan yerel yönetimler (belediyeler) olarak ön plana çıkmaktadır. Bunda hem yerel yönetimlerin sayıca fazla olması, hem ülke genelinde görece homojen dağılımı, hem yerel baskıya daha açık olması, hem de eleman alımında görece daha esnek bir rejime sahip olması ve özellikle küçük ölçekli belediyelerde şehir plancısı eksikliği etkili olabilir. Yine merkezi sınav ile şehir plancısı istihdam eden merkezi yönetim, özel sektördeki büyük işletmeler ile birlikte ikinci sırada yer almaktadır. Özel sektörde yer alan büyük işletmelerin bu kadar çok tercih edilmesinin nedeni aşağıda da gösterildiği üzere onların iş başvurularını en adil/nesnel şekilde değerlendireceklerine dair kanaattir. Bugün şehir plancıları için kamu sektörü hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetim aracılığı ile en büyük istihdam kaynağıdır. Özel sektörün ise öğrenciler arasında pek popüler olduğu söylenemez. Bu durumda özel sektördeki hem iş hem de istihdam olanaklarının yetersizliği etkin olabilir (Tablo 31).

Öğrencilerin yaklaşık 1/3'ü iş bulma olanağının en yüksek olduğu alan ile ideal çalışma alanının aynı olduğunu bildirmiştir. Diğer bir deyişle öğrencilerin 2/3 istemedikleri bir iş kolunda çalışmak zorunda kalacaklarını düşünmektedir (Tablo 32).

Her dört öğrenciden birinin (%24,3) hiçbir sektörde iş başvurularının adil/nesnel biçimde değerlendirileceğine yönelik inancının olmaması çok çarpıcı bir gerçektir. Bunun dışında üniversiteler %36 ile en güvenilir kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır (Tablo 33).

Öğrencilerin %6'sı her sektördeki işe alım süreçlerinin adaletsiz ve subjektif kıstaslara göre yürütüldüğünü düşünmektedir. Yerel yönetimlerin hem iş başvurusu yapılacak ilk kurum

olarak ortaya çıkması hem de iş başvurularının en adaletsiz ve nesnel kıstaslara göre değerlendirilen yer olarak ortaya çıkması ilginç bir durumdur. Benzer şekilde merkezi yönetim de iş başvurularının en adil olmayan şekilde değerlendirildiği ikinci alan olarak ortaya çıkmıştır. Kamu yönetiminin ister yerel yönetimler dalında isterse de merkezi yönetim dalında en adaletsiz işe alım süreci yöneten alan olarak ortaya çıkması son zamanlarda medyaya da yansıyan liyakat ve adam kayırmacılık olgusunun bir yansıması olarak düşünülebilir (Tablo 34).

Öğrencilerin sadece %8,5 gibi çok küçük bir kısmı KPSS gibi merkezi bir sınavın kamu sektöründe çalışmak için adil bir yöntem sağladığını belirtmektedir. Buna karşın öğrencilerin yaklaşık sadece 1/4'ü özel sektörün yaptığı sınavların özel sektörde çalışmak için adil bir yöntem sağladığını belirtmektedir. Hem kamu hem de özel sektör için merkezi sınavlar işe alımlarda güvenilir bir yöntem olarak görülmemektedir. Bunun bir nedeni büyük ihtimalle sınav sonrasında gerçekleştirilen sözlü mülakat aşamasına olan güvensizliktir. Ancak özel sektörün yaptığı sınavlara merkeze yönetimin yaptığı sınavlardan üç kat fazla güven duyulması kamu yönetiminin meşruluğu açısından üzerinde durulması gereken bir noktadır (Tablo 35, 36).

Öğrencilerin yaklaşık 1/5'i mezun olmaya kısa bir süre kala iş aramaya başlayacağını belirtirken, 1/3'ten fazlası ise mezun olur olmaz iş arayacağını belirtmektedir. Diğer bir deyişle öğrencilerin yarısından fazlası mezun olur olmaz iş hayatına atılmak istediklerini belirtmektedirler. Öğrencilerin yaklaşık 1/10'da çoktan iş aramaya başladıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak öğrencilerin 2/3'ü için bir an önce çalışmak vazgeçilmez bir gerekliliktir (Tablo 37).

Öğrencilerin %26,5'i iş aramaya başlanması ile iş bulunması arasında 1 yıldan fazla süre geçeceğini düşünmektedir. İş aramaya başladıktan 1 aylık süre içinde iş bulacağını düşünenlerin ise oranı %10'dan azdır. Buna göre öğrencilerin yaklaşık 1/4'ü 3 ay içinde, %40 ise 6 ay ile 1 yıl arasında iş aramaya başladıktan sonra iş bulacaklarını düşünmektedirler. Öğrenciler için bir an önce çalışmaya başlamak bir gereklilik iken iş aramaya başladıktan sonra uzun bir süre bekleyeceklerini bilmeleri ayrı bir çaresizlik halini göstermektedir (Tablo 38).

Öğrencilerin %55,6'sı ailelerinin, onlar istedikçe kendilerine destek sağlayacağını belirtmişlerdir. Buna karşın öğrencilerin %19,7'si ise mezun olduktan sonra ailelerinin onlara iş ararken destek sağlayamayacağını ifade etmiştir. Öğrencilerin 1/4'ü ise belli bir süre ailelerinin onlara destek sağlayacağını söylemiştir. Öğrencilerin yarıdan fazlası ailelerinin onlara istedikleri kadar destek sağlayacağını bildirirken aynı zamanda öğrencilerin yaklaşık 2/3'ünün mezuniyet zamanının hemen öncesinde ve hemen sonrasında iş aramaya başlaması öğrencilerin ailelerine yük olmak istemedikleri ya da söz konusu desteğin maddi koşulunun olmadığı bilindiği şeklinde yorumlanabilir (Tablo 39).

Öğrencilerin mezuniyet ile iş bulma arasındaki zamanı değerlendirmek için en çok tercih ettikleri eylem (%55) yüksek lisans eğitim almaktır. İkinci sırada ise (%54) yarı zamanlı bir işte çalışmak olmuştur. Üçüncü olarak, öğrencilerin yaklaşık yarısı aradaki zamanı sınavlara hazırlanarak geçireceğini belirlerken, en çok tercih edilen dördüncü yol ise (%43) niteliklerini arttıracak çeşitli eğitim faaliyetlerine katılmaktır (Tablo 40).

Öğrencilerin %37,3'ü İstanbul, İzmir ve Ankara gibi metropoliten kentlerde çalışmak istediklerini belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin yaklaşık 1/4'ü ise ailesinin yaşadığı yerde çalışmak istediğini belirtmiştir. Bu durum belki de zorlaşan yaşam koşulları karşısında dayanışma örüntüsünden faydalanma isteğinin bir yansıması olarak da görülebilir. Ancak öğrencilerin yaklaşık 1/5'i de nerede iş bulursa orada çalışabileceğini bildirmiştir. Burada dikkat çeken bir nokta öğrencilerin %44'ünün ilk iş bulacakları yerin ailenin yaşadığı yer olacağını tahmin etmeleridir. Bu durum aile bağlantılarının iş bulma sürecini kolaylaştırabilecek ya da hızlandırabilecek bir kaynak/sermaye olarak görülmesidir. Öğrencilerin kendi yeteneklerinden daha çok ailesinin sahip olduğu sosyal sermayeye güvenmesi düşündürücü bir noktadır. Metropoliten kentlerde ilk işini bulacağını düşünen öğrenci oranı %33'tür. Diğer bir dikkat edilmesi gereken nokta ise öğrencilerin yaklaşık yarısının ilk işlerinde 1-3 yıl arasında çalışacaklarını öngörmeleridir. Büyük ihtimalle ilk iş öğrenciler tarafından profesyonel hayata hazırlık aşaması olarak görülmekte ve esas tercihler bu ilk deneyim sonrasında bırakılmaktadır. İlk yıllar hem mesleğin detaylarını öğrenme hem de çevre edinme açısından bir olanak olarak değerlendirilmektedir (Tablo 41-43).

Öğrencilerin yaklaşık yarısı meslek hayatına başlamada iş bulmayı kolaylaştırmak için "hocalar"ına başvurmayı düşünmektedir. Öğrenciler, öğretim üyelerinin hem merkezi yönetim, hem yerel yönetimler hem de özel sektör ile kurduğu ilişkiyi onlar için emek piyasasında kapı aralayacak bir unsur olarak değerlendirmektedirler. Emek piyasasına girişte başvurulacak kişiler arasında İkinci sırada ise kendisi iş sahibi tanıdıklar (%38) ve akrabalar (%32) gelmektedir. Öğrenciler üniversite yaşamındaki sosyal faaliyetlerden tanıdıkları kişileri (%28) ise yine emek piyasasına girişte bir kolaylaştırıcı unsur olarak görmektedir. Siyasi gücü olan tanıdıklar ise emek piyasasında başvurulacak kişiler arasında (%26) beşinci sırayı olmaktadır. Öğrencilerin %15'i ise emek piyasasına girişte kendilerine yardım edecek kimse olmadığını belirtmektedir (Tablo 44).

Ancak öğrenciler gerçekçi bir tavır göstererek emek piyasasına girişte en çok yardımı dokunacak kişileri, emek piyasasında başvurulacak kişilerden farklı sıralamışlardır. "hocalar"dan sonra en çok yardımı dokunacak kişiler arasına "siyasi gücü olan tanıdıklar" yerleştirilmiştir. Öğrenciler emek piyasasında adil bir değerlendirme mekanizmasının olmadığı ve adam kayırmacılığın en işlevsel iş bulma yöntemi olduğunu çoktan kabullenmiş durumdadır (Tablo 45).

Öğrencilerin sadece %42'si üniversiteler bünyesinde düzenlenen kariyer günlerinin onların iş bulmasını kolaylaştıran bir etkinlik olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin yaklaşık 1/3'ünün kariyer günleri hakkında bir fikrinin olmaması iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi kariyer günleri etkin bir şekilde kullanılamamaktadır. İkincisi ise kariyer günleri etkin olarak kullanılrsa da şehir planlama mezun adayları için mesleki açıdan uygun bir platform değildir (Tablo 46).

Öğrencilerin %60'ı üniversiteye giriş puanı daha yüksek bölümlerden (bilinen/tanınan okullardan) mezun olan meslektaşların daha kolay iş bulacağını düşünmemektedir. Bu durum birkaç şekilde yorumlanabilir. Birincisi emek piyasası öyle adaletsizdir ki bu adaletsizlik mezun olunan okul fark etmeksizin herkes için geçerlidir. İkincisi, mezun olunan okul değil mezunun nitelikleri emek piyasasında önemlidir. Üçüncüsü ise eğitimin kalitesi üç aşağı beş yukarı şehir planlama eğitimi veren tüm okullarda aynıdır. Bölümler arasındaki puan farkı verilen eğitimin kalitesi dışındaki diğer faktörlerden (öğrencilerin metropoliten kentlerde yaşama isteği gibi) kaynaklanmaktadır (Tablo 47).

Öğrencilerin meslek hayatına ya da emek piyasasına girişte üniversite yönetimlerinden beklediği en önemli destek: özel sektör ile iletişimin artırılarak öğrencilere yol gösterilmesi ve mesleki pratiğin arttırılmasına yönelik staj benzeri düzenlemelerin arttırılmasıdır. Öğrenciler lisans eğitimde aldıkları eğitimi meslek hayatına girişte yeterli bulmamaktadır (Tablo 48).

Öğrencilerin yaklaşık %90'ını çalışma yaşamında mezunun niteliklerine göre adil bir değerlendirme yapılmadığını düşünmektedir. Bu sonuç bir kez daha emek piyasasındaki adam kayırmacılık konusunda öğrencilerin sahip olduğu karamsarlığı göstermektedir. Benzer şekilde öğrencilerin %76'sı çalışma yaşamında mezunun önünde yapısal engeller olduğunu düşünmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi öğrencilerin %80 oranında vurguladığı en büyük yapısal engel "siyasi kayırmacılık"tır (Tablo 49-51).

Şehir ve Bölge Planlama Eğitimine İlişkin Değerlendirmeler

Öğrencilere okudukları bölümü üniversite adaylarına tavsiye edip etmeyecekleri sorulduğunda 2/5'i şehir ve bölge planlama bölümünü üniversite adaylarına tavsiye edeceğini bildirirken, 3/5'i ise tavsiye etmeyeceğini belirtmiştir. Öğrencilerin okudukları bölümü üniversite adaylarına tavsiye etmelerinin en büyük nedeni eğitim sürecinde deneyimledikleri entelektüel birikimdir. Öğrencilerin okudukları bölümü tavsiye etmemelerinin başlıca iki nedeni olarak "iş bulma zorluğu" ve "zor ve zaman alıcı planlama eğitimi süreci" ön plana çıkmaktadır. Emek piyasasına girişteki zorluk bir kez daha öğrencilerin bölüme ilişkin değerlendirmelerini etkileyen faktör olarak ön plana çıkmıştır (Tablo 52, 53).

Son Verirken

Emek piyasasına hazırlık herhangi bir sıradan öğrenci için bile lise öncesi dönemden başlayan uzun bir süreçtir. Bu süreç her aşamasında harcanan para nedeni ile aileler üzerinde ciddi bir mali külfet oluşturan bir gelişmedir. Bu nedenle hem aile düzeyinde hem de öğrenci düzeyinde yapılan tercihler ve/ya yapılan müdahaleler ile bu süreç olabildiğince az zarar ile atlatılmaya çalışılmaktadır. Bu müdahaleler bazen ailelerin öğrencinin üniversite/bölüm tercihlerinin kısıtlanması/sınırlandırması bazen de öğrencinin yıl kaybetme pahasına part-time işlerde çalışarak dönem uzatması şeklinde olabilmektedir. Katlanılan bunca zahmet sonucunda beklenen temel fayda ise mezun öğrencinin emek piyasasında kendine bir yer bulması ve kendi hayatını idame ettirecek bir düzeni kurabilmesidir. Ancak emek piyasasına hazırlık ne kadar zor ise emek piyasasına girebilmek de bir o kadar zor hale gelmiş ve gittikçe de zorlaşmaktadır. Öğrenciler bir an önce çalışmaya başlamak isterken, mezuniyet ile ilk işe başlama süresi arasındaki uzun zamanı kanıksamış gözükülmektedirler. Mezuniyet ile işe başlama arasındaki uzun zamanın kanıksanmasına ek olarak emek piyasasına girişteki adaletsizlik algısı ise problemin başka bir boyutudur. Öğrenciler meslek yaşamına başlamada “mezunun nitelikleri”nin gittikçe önemimin yitiren bir unsur olduğunu ve işe başlama ve/ya iş bulmada “siyasi kayırmacılığın” en başat faktör olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle çoğu öğrenci emek piyasasına ilişkin umutlarını yitirmiştir. Bu durum öğrencilerin, üniversite adaylarına şehir ve bölge planlama bölümünü tavsiye etmemelerinin en önemli nedenlerinden biri haline gelmiştir. Bu duruma bir çözümün hem ekonominin istihdam yaratacak şekilde büyümesini sağlamak, hem eğitim maliyetlerini sıradan bir aile için üstesinden gelinebilir bir düzeye çekmek ve hem de emek piyasasını liyakata dayalı bir seçme sistemine geçirmek ile üretilebileceği kaçınılmaz bir gerçektir.

APPENDIX

Tablo 1. Mezuniyet yılı

	Sıklık	Yüzde	Mezun	Yüzde
2015-2016	12	10,2	12	100
2016-2017	25	21,2	21	119
2017-2018	29	24,6	26	111
2018-2019	25	21,2	29	86
2019-2020	7	5,9	20	35
2020-2021	20	16,9	32	63
Toplam	118	100,0	140	84

Tablo 2. Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde
Kadın	83	70,3
Erkek	35	29,7
Toplam	118	100,0

Tablo 3. Üniversitedeki kaçınıcı yıl

	Sıklık	Yüzde
4. yıl	8	6,8
5. yıl	89	75,4
6. yıl ve fazlası	21	17,8
Toplam	118	100,0

Tablo 4. Öğrencilerin lise eğitimini tamamladığı bölge

	Sıklık	Yüzde
TRC-Güneydoğu Anadolu	47	41,6
TR6-Akdeniz	41	36,3
TRB-Ortadođu Anadolu	7	6,2
TR1-İstanbul	4	3,5
TR3-Ege	4	3,5
TRA-Kuzeydođu Anadolu	4	3,5
Diğer	6	5,3
Toplam	113	100,0

Tablo 5. Öğrencilerin mezun olduğu lise türü

	Sıklık	Yüzde
Anadolu Lisesi	72	61,0
Düz Lise	36	30,5
Anadolu Öğretmen Lisesi	5	4,2
Fen Lisesi	2	1,7
Meslek Lisesi	2	1,7
Kolej	1	,8
Toplam	118	100,0

Tablo 6. Öğrencinin mezun olduğu lisenin niteliđi

	Sıklık	Yüzde
Kamu	104	88,1
Yatılı kamu	10	8,5
Özel	4	3,4
Toplam	118	100,0

Tablo 7. Liseye giriş için herhangi bir sınava girme

	Sıklık	Yüzde
Evet	111	94,1
Hayır	7	5,9
Toplam	118	100,0

Tablo 8. Lise sınavına girmeden önce herhangi bir ön hazinlik yapma

	Sıklık	Yüzde
Evet	105	95,5
Hayır	5	4,5
Toplam	110	100,0

Tablo 9. Lise sınavına ön hazinliğin yapılma biçimi

	Sıklık	Yüzde
Dershane	84	80,0
Dershane + özel ders	8	7,6
Özel ders	1	1,0
Kendi başıma hazırlandım	9	8,6
Ücretsiz kurslar	3	2,9
Toplam	105	100,0

Tablo 10. Lise sınavına ön hazinlik için para harcama

	Sıklık	Yüzde
Evet	92	87,6
Hayır	13	12,4
Toplam	105	100,0

Tablo 11. Lise sınavına ön hazinlik için yapılan harcamaların nasıl karşılandığı

	Sıklık	Yüzde
Aile	84	91,3
Burs	4	4,3
Aile + burs	3	3,3
Akrabalar	1	1,1
Toplam	92	100,0

Tablo 12. Üniversite sınavına girmeden önce herhangi bir ön hazırlık yapma

	Sıklık	Yüzde
Evet	117	99,2
Hayır	1	,8
Toplam	118	100,0

Tablo 13. Üniversite sınavına ön hazırlığın yapılma biçimi

	Sıklık	Yüzde
Dershane	91	78,4
Dershane + özel ders	18	15,5
Özel ders	4	3,4
Kendi başıma hazırlandım	2	1,7
Ücretsiz kurslar	1	,9
Toplam	116	100,0

Tablo 14. Üniversite sınavına ön hazırlık için para harcama

	Sıklık	Yüzde
Evet	112	96,6
Hayır	4	3,4
Toplam	116	100,0

Tablo 15. Üniversite sınavına ön hazırlık için yapılan harcamaların nasıl karşılandığı

	Sıklık	Yüzde
Aile	103	92,0
Burs	4	3,6
Kendi kazandığım para	3	2,7
Akrabalar	1	,9
Diğer	1	,9
Toplam	112	100,0

Tablo 16. Bölümü tercih etme sırası

	Sıklık	Yüzde
1. tercih	32	27,1
2-3. tercih	30	25,4
4-5. tercih	18	15,3
6-7. tercih	13	11,0
8. ve daha düşük tercih	25	21,2
Toplam	118	100,0

Tablo 17. Üniversite sınavında tercihinizi yaparken öncelikli olan etken

	Sıklık	Yüzde
Bölüm	81	68,6
Eğitim dili	19	16,1
Üniversite	18	15,3
Toplam	118	100,0

Tablo 18. Üniversite tercihi yapılırken görüşü alınan kişi

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aile	80	67,8	38	32,2	118	100
Dershane hocaları	55	46,6	63	53,4	118	100
Yazılı ve görsel medyadaki fikirler	31	26,3	87	73,7	118	100
Akraba	24	20,3	94	79,7	118	100
Arkadaş	21	17,8	97	82,2	118	100
Lise hocaları	17	14,4	101	85,6	118	100
Hiçbiri	9	7,6	109	92,4	118	100
Diğer	8	6,8	110	93,2	118	100

Tablo 19 Üniversite tercihi yapılırken ailenin müdahale etmesi

	Sıklık	Yüzde
Evet	59	50,0
Hayır	59	50,0
Toplam	118	100,0

Tablo 20. Üniversite tercihi yapılırken ailenin müdahale etme nedenleri

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İş bulma kaygısı	40	67,8	19	32,2	59	100
Maddi olanaksızlıklar	21	35,6	38	64,4	59	100
Siyasi ve sosyal çekinceler	9	15,3	50	84,7	59	100
Diğer	14	23,7	45	76,3	100	100

Tablo 21. Kazanılan bölümden memnun olma

	Sıklık	Yüzde
Evet	78	66,1
Hayır	40	33,9
Toplam	118	100,0

Tablo 22. Yeniden sınava girmeyi veya bölüm değiştirmeyi düşünme

	Sıklık	Yüzde
Evet	33	84,6
Hayır	6	15,4
Toplam	39	100,0

Tablo 23. Yeniden sınava girmeyi veya bölüm değiştirmeyi deneme

	Sıklık	Yüzde
Evet	20	60,6
Hayır	13	39,4
Toplam	33	100,0

Tablo 24. Öğrencilerin aylık harcama miktarı

	Sıklık	Yüzde
201-400 TL	7	5,9
401-600 TL	33	28,0
601-800 TL	14	11,9
801-1000 TL	30	25,4
1001-1500 TL	22	18,6
1501 TL+	12	10,2
Toplam	118	100,0

Tablo 25. Öğrencinin aylık harcamasının aile tarafından karşılanan kısmı

	Sıklık	Yüzde
% 0-20	30	25,4
% 21-40	14	11,9
% 41-60	17	14,4
% 61-80	19	16,1
% 81-100	38	32,2
Total	118	100,0

Tablo 26. üniversite eğitimi boyunca gelir getirici iste çalışma durumu

	Sıklık	Yüzde
Evet	60	50,8
Hayır	58	49,2
Toplam	118	100,0

Tablo 27. Mezuniyet sonrası iş bulmayı kolaylaştıracak faktörler

	Evet		Hayır		Fikrim yok		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gönüllü kuruluşlarda çalışma	96	81,4	12	10,2	10	8,5	118	100
Staj yapılan yer	90	76,3	24	20,3	4	3,4	118	100
Üniversitedeki sosyal yaşama katılma	61	51,7	40	33,9	17	14,4	118	100

Tablo 28. Öğrencilerin kendilerini çalışma yaşamına hazır hissetmesi

	Sıklık	Yüzde
Evet	76	64,4
Hayır	34	28,8
Hiç düşünmedim	8	6,8
Toplam	118	100,0

Tablo 29. Çalışılacak işin niteliği

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kişisel gelişime katkı sağlamalı	94	79,7	24	20,3	118	100
Topluma yararlı olmaya olanak sağlamalı	88	74,6	30	25,4	118	100
Mesleki kariyerde hızla yükselmeye olanak sağlamalı	66	55,9	52	44,1	118	100
Çok para kazandırmalı	60	50,8	58	49,2	118	100
Toplumsal itibar kazandırmalı	57	48,3	61	51,7	118	100
Diğer	12	10,2	106	89,8	118	100

Tablo 30. Çalışılacak ideal iş alanı

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üniversite	58	49,2	60	50,8	118	100
Özel sektör-büyük işletme	57	48,3	61	51,7	118	100
Kamu sektörü-merkezi yönetim	55	46,6	63	53,4	118	100
Kamu sektörü-yerel yönetimler	48	40,7	70	59,3	118	100
Özel sektör-kendi şirketi	45	38,1	73	61,9	118	100
Evden yapılabilecek iş	24	20,3	94	79,7	118	100
Özel sektör-aile şirketi	19	16,1	99	83,9	118	100
Özel sektör-küçük işletme	15	12,7	103	87,3	118	100
İdeal iş alanı yoktur – iş iştir	10	8,5	108	91,5	118	100
Diğer	7	5,9	111	94,1	118	100

Tablo 31. İş başvurusu yapılacak yer

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kamu sektörü-yerel yönetimler	76	64,4	42	35,6	118	100
Özel sektör-büyük işletme	69	58,5	49	41,5	118	100
Kamu sektörü-merkezi yönetim	68	57,6	50	42,4	118	100
Üniversite	62	52,5	56	47,5	118	100
Özel sektör-küçük işletme	39	33,1	79	66,9	118	100
Özel sektör-kendi şirketi	23	23,5	75	76,5	98	100
Özel sektör-aile şirketi	17	17,3	81	82,7	98	100
İdeal iş alanı yoktur – iş iştir	6	5,1	112	94,9	118	100
Diğer	7	5,9	111	94,1	118	100

Tablo 32. İş bulma olasılığının en yüksek olduğu alan ile ideal iş alanının aynı olması

	Sıklık	Yüzde
Evet	37	31,4
Hayır	81	68,6
Toplam	118	100,0

Tablo 33. İş başvurularının en adil/nesnel biçimde değerlendirileceği sektör

	Sıklık	Yüzde
Üniversite	40	36,0
Özel-büyük işletme	20	18,0
Kamu-merkezi yönetim	9	8,1
Özel-küçük işletme	7	6,3
Kamu-yerel yönetim	5	4,5
Diğer	3	2,7
Hiçbiri	27	24,3
Toplam	111	100,0

Tablo 34. İş başvurularının en adil olmayan/öznel biçimde değerlendirileceği sektör

	Sıklık	Yüzde
Kamu-yerel yönetim	45	38,8
Kamu-merkezi yönetim	43	37,1
Özel büyük işletme	14	12,1
Özel-küçük işletme	4	3,4
Üniversite	2	1,7
Diğer	1	,9
Hepsi	7	6,0
Toplam	116	100,0

Tablo 35. KPSS'nin kamu sektöründe çalışmak için adil bir yöntem sağlaması

	Sıklık	Yüzde
Evet	10	8,5
Hayır	106	89,8
Fikrim yok	2	1,7
Toplam	118	100,0

Tablo 36. Özel sektörün yaptığı sınavların özel sektörde çalışmak için adil bir yöntem sağlaması

	Sıklık	Yüzde
Evet	28	23,7
Hayır	55	46,6
Fikrim yok	35	29,7
Toplam	118	100,0

Tablo 37. Ne zaman iş aramaya başlanacağı

	Sıklık	Yüzde
Mezun olur olmaz iş aramaya başlayacağım	43	36,4
Mezun olmaya kısa bir süre kala iş aramaya başlayacağım	23	19,5
Bir yüksek lisans bitirdikten sonra	14	11,9
Okuldaki son senede iş aramaya başladım	12	10,2
Mezuniyetten sonra kısa bir dinlenme molası vereceğim, ondan sonra	11	9,3
Mezuniyetten sonra KPSS ve diğer sınavlara hazırlanacağım, ondan sonra	10	8,5
Askerliğimi yaptıktan sonra	1	,8
Çalışmayı düşünmüyorum	1	,8
Diğer	3	2,5
Toplam	118	100,0

Tablo 38. İş aramaya başlama ile iş bulma arasındaki süre

	Sayı	Yüzde	Birikimsel yüzde
1 ay	11	9,4	9,4
3 ay	29	24,8	34,2
6 ay	28	23,9	58,1
1 yıl	18	15,4	73,5
1 yıldan fazla	31	26,5	100,0
Toplam	117	100,0	

Tablo 39. İş ararken ailenin destek olacağı süre

	Sayı	Yüzde
Ailem destek sağlamaz	23	19,7
3 ay	13	11,1
6 ay	6	5,1
1 yıl	7	6,0
2 yıl	1	0,9
Ailem iş kurmama destek olacak	2	1,7
İstediğim sürece destek verirler	65	55,6
Toplam	117	100,0

Tablo 40. Geçiş sürecinde yapılması planlanan şey

	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Yüksek lisans	64	54,7	53	45,3	117	100
Yarı zamanlı işte çalışma	63	53,8	54	46,2	117	100
KPSS-sınavlara hazırlanma	58	49,6	59	50,4	117	100
İş bulmayı kolaylaştıracak sertifika programına katılma	50	42,7	67	57,3	117	100
Ailenin yanında kalıp iş aramaya devam etme	41	35,0	76	65,0	117	100
Diğer	12	10,3	105	89,7	117	100
Askere gitme	9	7,7	108	92,3	117	100

Tablo 41. Çalışmak için tercih edilen yer

	Sayı	Yüzde
İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentler	44	37,3
Ailemin yaşadığı yer	28	23,7
Nerede iş bulursam	23	19,5
Mersin	15	12,7
Diğer	8	6,8
Toplam	118	100,0

Tablo 42. İlk işin bulunulacağı yer tahmini

	Sayı	Yüzde
Ailemin yaşadığı yer	52	44,1
İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentler	39	33,1
Mersin	14	11,9
Diğer	13	11,0
Toplam	118	100,0

Tablo 43. Girilecek ilk iste tahmini çalışma süresi

	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	4	3,4
1-3 yıl	56	47,5
3-5 yıl	31	26,3
5-10 yıl	14	11,9
10 yıldan uzun	13	11,0
Toplam	118	100,0

Tablo 44. İş bulma şansını arttırmak için başvurulanlar

	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Hocalar	57	48,3	61	51,7	118	100
Kendisi is sahibi olan tanıdıklar	45	38,1	73	61,9	118	100
Akrabalar	38	32,2	80	67,8	118	100
Sosyal faaliyetlerden tanıdıklar	33	28,0	85	72,0	118	100
Siyasi gücü olan tanıdıklar	31	26,3	87	73,7	118	100
Eski mezunlar	18	15,3	100	84,7	118	100
Yardım alınacak kimse yok	18	15,3	100	84,7	118	100
Hiç kimse	15	12,7	103	87,3	118	100
Okul arkadaşları	15	12,7	103	87,3	118	100

Tablo 45. En çok yardımı dokunacak kişi

	Sayı	Yüzde
Hocalar	30	25,4
Siyasi gücü olan tanıdıklar	20	16,9
Kendisi is sahibi olan tanıdıklar	16	13,6
Akrabalar	15	12,7
Yardım alınacak kimse yok	15	12,7
Hiç kimse	12	10,2
Sosyal faaliyetlerden tanıdıklar	10	8,5
Toplam	118	100,0

Tablo 46. Kariyer günlerinin iş bulmayı Kolaylaştırması

	Sayı	Yüzde
Katılıyorum	49	41,5
Katılmıyorum	33	28,0
Fikrim yok	36	30,5
Toplam	118	100,0

Tablo 47. üniversiteye giriş puanı daha yüksek bölümlerden mezun olan meslektaşların daha kolay iş bulması durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	41	34,7
Hayır	71	60,2
Fikrim yok	6	5,1
Toplam	118	100,0

Tablo 48. Üniversite yönetiminin yapabilecekleri

	Sayı	Yüzde
Özel sektör ile iletişim artırılabilir	24	33,8
Mesleki pratiğin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılabilir	18	25,4
Üniversite öğrencilerine referans olabilir	8	11,3
Teknoloji kullanımı yaygınlaştırılabilir	7	9,9
Alternatif iş imkânları tanıtılabilir	5	7,0
Kişisel gelişim kursları düzenlenebilir	5	7,0
Piyasa beklentilerine uygun eğitim verilebilir	4	5,6
Toplam	71	100,0

Tablo 49. Çalışma yaşamında mezunun niteliklerine göre adil bir değerlendirme yapılması durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	6	5,2
Hayır	104	89,7
Fikrim yok	6	5,2
Toplam	116	100,0

Tablo 50. çalışma yaşamında mezunun önünde yapısal engellerin olması durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	87	75,7
Hayır	11	9,6
Fikrim yok	17	14,8
Toplam	115	100,0

Tablo 51. Çalışma yaşamında mezunun önündeki yapısal engeller

	Sayı	Yüzde
Siyasi kayırmacılık	49	79,0
Teori ile pratik arasındaki fark	7	11,3
Merkezi sınav sistemi	2	3,2
Cinsiyet ayrımı	2	3,2
Deneyim eksikliği	2	3,2
Toplam	62	100,0

Tablo 52. ŞBP bölümünü üniversite adaylarına tavsiye etme durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	48	42,9
Hayır	64	57,1
Toplam	112	100,0

Tablo 53. ŞBP bölümünü üniversite adaylarına tavsiye etme durumunun nedenleri

	ŞBP bölümünü başka öğrencilere tavsiye etme durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
Kazandırdığı derin bakış açısı	35	0	35
	% 85,4		
Topluma yararlı olunabilecek bir meslek	4	0	4
	% 9,7		
İş bulma imkânı yüksek	2	0	2
	% 4,9		
İş bulma zorlukları	0	27	27
		% 45,0	
Zor ve zaman alan bir eğitim süreci	0	25	25
		% 41,7	
Adil bir bölüm değil	0	5	5
		% 8,3	
Siyasi müdahaleye açık bir meslek	0	3	3
		% 5,0	
Toplam	41	60	101
	% 100	% 100	
	% 40,6	% 59,4	% 100,0